משנה

הכל נכנסין לדיר להתעשר, חוץ מן כלאים[684], וטרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן, והיתום. ואיזהו יתום כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר כך ילדה. רבי יהושע אומר אפילו נשחטה אמה והשלח קיים אין זה יתום.

גמרא

מבררת הגמרא, מנין לומדים לפטור את אלו שמנתה המשנה? ומביאה ששנינו בברייתא, נאמר: "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב" פרט לכלאים, הבא מן התייש והרחל. "אוֹ עֵז" פרט לנדמה, שאמו רחל והוא דומה לעז. "כִּי יִוָּלֵד" פרט ליוצא דופן, "וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים" פרט למחוסר זמן, "תַּחַת אִמּוֹ" פרט ליתום. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, נאמר במעשר בהמה "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט", ונאמר בכל הקדשים "וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ", כמו שבכל הקדשים הוא פרט לכל השמות הללו, אף כאן הוא פרט לכל השמות הללו. וכמו שבמעשר ממעטים מהכתוב "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט" טרפה שאינה עוברת[685], אף בשאר הקדשים ממעטים את הטרפה.

רובע ונרבע מוקצ' ונע' אתנן ומחי' טו' ואנדר' נכ' להתעשר

ואומרת הגמרא, מה ששנינו במשנה הכל נכנסים לדיר להתעשר, בא לרבות את מה ששנו בברייתא, הרובע והנרבע, והמוקצה, והנעבד, והאתנן, והמחיר, וטומטום ואנדרוגינוס כולם נכנסים לדיר להתעשר. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, טומטום ואנדרוגינוס אין נכנסים לדיר להתעשר. שואלת הגמרא, אם התנא של המשנה שאומר שהכל נכנסים להתעשר ומרבה את כל אלו לומד את המעשר בגזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת" מקדשים גם פסולי קדשים אלא אינם נכנסים להתעשר. ואם

684 היה אפ' לשנות נדמה אבל בכל מקום רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים משום שדומה לו קצת. תוס'.

685 פרט לטרפה שאינה עוברת שבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא מי"ח טרפותן. ובמנחות (דף ו.) מצריך ג' כתובים בטרפה אחד לטרפה ממעי אמו שלא היתה לה שעת הכושר, ואחד לטרפה ואחר כך הקדישה, ואחד להקדישה ואחר כך נטרפה. ומן הארכובה ולמטה נחשבת עוברת כיון שאינה נטרפה. תוס'. ועיין תוס' חולין דף קלו"ע"ב ד"ה פרט.

אינו לומד גזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת" מנין לומדים שמחוסר זמן ויתום אינם מתעשרים?

המשנה או' שרובע ונרבע מוקצה ונעבד התרבו במעשר שמום אינו פוסל בו

עונה הגמרא שהתנא של המשנה לומד גזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת". והתורה ריבתה את אלו, רובע ונרבע, מוקצה, ונעבד, אתנן ומחיר, וטומטום ואנדרוגינוס. וחייב לעשרם ואף על גב שאינם ראוים להקרבה יאכלו במומם לבעלים. רובע ונרבע מוקצה ונעבד מהכתוב : "כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם". **והתנא דבי רבי ישמעאל שנה שכל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה. דבר ערוה כמו שכתוב** "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ", **עבודה זרה כמו שכתוב** "פֶּן תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל". **וכל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלים בו, וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלים**[686]. **ומעשר שמום לא פוסל בו גם דבר ערוה ועבודה זרה לא פוסלים בו. רובע ונרבע הם דבר ערוה, מוקצה ונעבד עבודה זרה, אתנן דבר ערוה, ומחיר הוקש לאתנן. טומטום ואנדרוגינוס נכנסים לדיר להתעשר מפני שהתנא סובר שטומטום ואנדרוגינוס הוא ספק ורבי שמעון ברבי יהודה אומר, שטומטום ואנדרוגינוס נכנסים להתעשר, מפני שהוא סובר שטומטום ואנדרוגינוס אינם ספק אלא בריה בפני עצמה**[687]**, ומעשר נלמד "תַּחַת" "תַּחַת" מקדשים.**

הכל נכ' לדיר חוץ מכלאים וטרפה

תנו רבנן, הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטרפה, דברי רבי אליעזר ברבי יהודה איש כפר ברתותא שאמר משום רבי יהושע. אמר רבי עקיבא, אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ושואלת הגמרא אם התנא קמא, רבי אליעזר ברבי יהודה איש כפר ברתותא לומד את מעשר בהמה בגזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת" מקדשים אפילו אלו, יוצא דופן, מחוסר זמן, ויתום לא יתעשרו. ואם אינו לומד בגזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת" טרפה פטורה

---

686 כו"ע סוברים סברה זו אפי' מי שממעט רובע ונרבע מוקצה ונעבד ממן הבהמה וממן הבקר בפ' כל האסורין כדפירשתי (לעיל בפרק הלוקח בהמה). תוס'.

687 בגמרא הגרסא היא מיעט רחמנא גבי קדשים זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טמטום ואנדרוגינוס. ומרש"י משמע שגרס כפי שנכתב למעלה. ועיין תוס' שכ' שהסוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש ככמו שפירשו לעיל בסוף על אלו מומין (דף מב:). תוס'.

ממעשר מהכתוב "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט", פרט לטרפה שאינה עוברת. אבל מנין לו שכלאים פטורים ממעשר? מבארת הגמרא, שהתנא קמא לומד בגזירה שווה "תַּחַת" "תַּחַת", וביוצא דופן הוא סובר כרבי שמעון שאמר שיוצא דופן הוא ולד גמור[688]. ושלא כרבי יוחנן שאמר שרבי שמעון מודה לעניין קדשים שאינו קדוש. ובמחוסר זמן הוא סובר כרבי שמעון בן יהודה שאמר שמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר[689]. יתום חייב במעשר בהמה, כאשר השלח קיים כשיצא הולד לחוץ. ורבי יהושע לטעמו שאמר אפילו שחט את אמו והשלח קיים אין זה יתום.

ר"י ב"ס העיד לפ' רבי במקומנו מפשיטים ומ' את החי

רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה העיד לפני רבי. א) במקומנו מפשיטים את העור של המתה כשמקשה ללדת, ומלבישים את הולד בעורה. ואמר רבי נתגלה טעמה של משנתינו, שלרבי יהושע כל זמן שהשלח קיים אינו יתום מפני שהעור מועיל לולד ודומה כמו שאמו קיימת. ב) חזרת ירק שנקרא חסה, שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים שהם עלים קטנים כמו הבשר שיש באותו 'המסס' של בהמה. ג) פעם אחת נפל ארז שבמקומנו על צידו, ועברו שש עשרה קרונות על חודו אחת. ד) פעם אחת נפלה ביצת העוף 'בר יוכני' וטיבעה ששים כרכים, ושברה שלש מאות ארזים. ושואלת הגמרא האם העוף 'בר יוכני' משליך את הביצה שלו, הרי כתוב באיוב: "כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה אִם אֶבְרָה חֲסִידָה וְנֹצָה" נעלסה בלשון נוטריקון נושא עולה ונתחטא. אותו עוף נושא ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה? אמר רב אשי, הביצה ההיא היתה ביצה מוזרת שלא היתה ראויה לאפרוח ולכן השליכה.

משנה

ג' גרנות למעשר בהמה בפרוס הפסח בפרוס העצרת ובפרוס החג דר"ע

שלש גרנות למעשר בהמה, ומנו בו שלשה פרקים בשנה כשיגיע הפרק צריך לעשר את הבהמות שנולדו לו בין פרק לפרק[690]. בפרס הפסח, ובפרס העצרת,

688 רבי שמעון אומר שיוצא דופן הוא כילוד ואמו טמאה לידה. וריש לקיש מפרש שלרבי שמעון המלה "תֵּלֵד" באה לרבות יוצא דופן, וכן "כִּי יִוָּלֵד" לרבות יוצא דופן. רש"י.

689 וכמו שפירשנו לעיל (דף כא:). רש"י.

690 משיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר שהיא מצוה בעלמא א לעשר בהמותיו שדהעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם. אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעש. אבל בשלשה זמנים

ובפרס החג (והן גרנות של מעשר בהמה)[691] דברי רבי עקיבא[692]. בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר, באחד בסיון, בעשרים ותשעה באב. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בניסן, באחד בסיון, בכ"ט באלול. ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד בתשרי? מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול.

רמ"א בא' באלול ר"ה למע' בהמה בן עזאי א' האלולים מתעש' בפ"ע רבי מאיר אומר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, אותם שנולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותם שיוולדו מכאן ואילך משום שהוא חדש וישן. בן עזאי אומר האלולים מתעשרים בפני עצמן. אותם שנולדו באלול לא מתעשרים לא עם בני תשרי ולא עם בני אב[693]. כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין, לכונסם לדיר אחד[694]. חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין. חמשה לפני הגורן לפני הגורן[695] וחמשה לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין. אם כן למה נאמרו שלש גרנות למעשר בהמה? שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט, לכתחלה בלא מעשר. הגיע הגורן לא ישחוט, ואם שחט פטור.

גמרא

ג' גרנות כדי שבהמות יהיו מצויות לעולי רגלים מבררת הגמרא, מדוע יש שלש גרנות למעשר בהמה? אמר רבה בר שילא כנגד חורפית, ואפלי וקייטי.

הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר. ובגמרא במה הזמנים הא' שונים ולמה נקט לשון גרנות. רש"י.

691 שהבהמות טבולים מדרבנן.רש"י.

692 בגמרא מפ' בפרוס הפסח ט"ו יום, פרוס לשון פרוסה חצי של ל' יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. ובן עזאי שאמר בכ"ט באדר לא חולקק על ר"ע אלא באדר הסמוך לנ"ן שלבן עזאי לעולם חסר וק' זמנו לעולם בכ"ט באדר. משמע שערב פסח הואי בכלל ט"ו יום של פרוס. וכן משמע בר"ה (דף ז.) שמיום הפורים מתחילים לדרוש ולאַ מקודם. ובפרק בתרא דמגילה (דף כט:) משמע שבשתי שבתות של רשב"ג אין יום המעשה בכלל.דמוקי ו"ל שלעולם אין יום המעשה בכלל ולא חלקו חכמים בין פסח לסוכות והלכו אחר עיקר י"ט להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן ומבאחד בתשרי. שבי"ט קרבנות מרובין ראייה חגיגה ושמחה. ואע"ג שנביא עומד בר"ח ומזהיר על פסח היינו על שחיטת פסח שבי"ד. מ"מ לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח לא חשו חכמים למהר יום אחד בפסח יותר מבחג. ולגבי שקלים קבעו חכמים זמן בר"ח אדר ולא חשו להקדים יום אחד לפני ר"ח כדי שיהו ל' יום שלימים. כיון שדבר מסור לב"ד של הבאת תמידין מתרומה חדשה. אע"ג שבמשנה דייקו לכוין החשבון זמן השמעת שקלים, לעולם באחד באדר משמיעים על השקלים.תוס'.

693 מפ' בגמרא שיש ספק אם הלכה כר"מ או כר"ש בא' בתשרי לכך מתעשרים בפני עצמם.רש"י.

694 אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה.רש"י.

695 מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק.רש"י.

מפני שיש בהמות שמבכירות ללדת קודם הפסח, ויש בהמות שמאחרות ללדת עד בין פסח לעצרת, ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג. ולכן חכמים תקנו כנגדם זמנים בפרוס הפסח למבכירות, בפרוס העצרת לאפילות, ובפרוס החג למאחרות ללדת בקיץ. ומדוע תקנו בזמנים אלו? רבי תנחום בנו של רב חייא איש כפר עכו אמר כדי שהבהמות יהיו מצויות לעולי הרגלים. מפני שלא יהיה גורן למעשר בהמה עד פרוס הרגלים ואנשים ישהו את הבהמות עד אותם הזמנים ולא ישחטום שיעשרו בזמן הגורן הסמוך לרגל. ויהיו לעולי הרגלים בהמות מצויות לקנות בין לאכילה בין לקרבנות. ואפילו ששנינו במשנה שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט, נוח לאדם שתיעשה מצוה בממונו[696] ויעשר את הבהמות כדי שיתעשר, ואחר כך ימכור ויאכל מהן. ומדוע קוראים להם גורן? מפני שמעשר בהמה כטבל מדרבנן כגורן.

וכמה הוא פרוס? רבי יוסי ברבי יהודה אמר, אין פרס פחות מט"ו יום. ואמר רבי אבהו מהלשון פרוס, חצה מחצה. ולעניין הלכות פסח. כמו ששנינו בברייתא, שואלים ודורשים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות. ומחצה משלשים יום הם חמישה עשר יום.

696 אע"ג שיכול לעשר ולשחוט ולמכור לפני הזמן, כיון שקבעו חכמים זמן דרך הוא להמתין עוד ולעשר הכל ביחד.תוס'.